

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 10 มิถุนายน 2542

ม.ร.ว.จตุมงคล โสณกุล ในฐานะ 'ดวงดาวแห่งเอเชีย'

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

นิตยสาร *Business Week* (June 14, 1999) ยกย่อง ม.ร.ว. จตุมงคล โสณกุล เป็นหนึ่งใน 'ดวงดาวแห่งเอเชีย' (Stars of Asia) ในด้านการกำหนดนโยบาย

ในการจัดอันดับ 'ดวงดาวแห่งเอเชีย' จำนวน 50 คน ประเทศที่ติดอันดับมากที่สุดได้แก่ ญี่ปุ่น และอินเดีย (ประเทศละ 7 คน) รองลงมาได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน (6 คน) เกาหลีใต้ (5 คน) และไต้หวัน (4 คน) ในการจัดอันดับดังกล่าวนี้ นิตยสาร *Business Week* จำแนก 'ดวงดาว' ออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มผู้จัดการ กลุ่มนักการเงิน และกลุ่มผู้นำทางความคิด

การจัดอันดับ 'ดวงดาวแห่งเอเชีย' ในปีนี้มีความหมายมากเป็นพิเศษ เนื่องจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เผชิญวิกฤติการณ์การเงินที่รุนแรง การสำรวจและแสวงหา 'ดวงดาว' ผู้มีบทบาทในการผลักดันสังคมเศรษฐกิจให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤตจึงเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์

ตามการจัดอันดับของ *Business Week* มีคนไทยเพียง 2 คนที่ติดอันดับ 'ดวงดาวแห่งเอเชีย' คนหนึ่งได้แก่ ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร ติดอันดับในกลุ่มผู้นำทางความคิดในฐานะผู้ปลุกสำนึกประชาสังคมไทยให้ตื่นตัวเรื่องการจัดสรรทรัพยากรบังหลวงและความประพฤติมิชอบในหมู่นักการเมือง ตำรวจ และนักธุรกิจ อีกคนหนึ่งได้แก่ ม.ร.ว. จตุมงคล โสณกุล ผู้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของธนาคารแห่งประเทศไทย บัญชีรายชื่อ 'ดวงดาวแห่งเอเชีย' ไม่ปรากฏชื่อชวน หลีกภัย ศุภชัย พานิชภักดิ์ หรือแม้แต่ธารินทร์ นิมมานเหมินท์

การดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยไม่เคยอยู่ในห่วงแห่งความคำนึงของคุณชายจตุมงคล ส่วนสำคัญอาจเป็นผลจากความขมขื่นของราชตระกูลที่วังบางขุนพรหม ถูกคณะราษฎรยึดไป คุณชายจตุมงคลถือกำเนิดในวังบางขุนพรหม และมีความผูกพันกับวังบางขุนพรหม เมื่อคุณวิจิตร สุพินิจ ถูกบีบให้ลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในเดือนกรกฎาคม 2539 มีความพยายามที่จะ 'ดีด' คุณชายจตุมงคลออกจากตำแหน่งปลัดกระทรวงการคลัง โดยให้ไป 'กินเมือง' วังบางขุนพรหมแทน แต่คุณชายจตุมงคลแสดงอาการแข็งขืนโดยอ้างเหตุผลว่า มีความต้องการที่จะทำงานในกระทรวงการคลังต่อไป หากถูกย้ายไปเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยต้องถือเป็นการขึ้นใจ ในเวลานั้น ตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

เป็นตำแหน่งที่บรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่พากันเมินหนี จนท้ายที่สุด คณะรัฐมนตรีจำต้องรับสภาพยอมให้คุณเจริญชัย มะระกานนท์ สืบทอดตำแหน่ง

เมื่อคุณชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ถูกบีบให้ลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในเดือนพฤศจิกายน 2540 และมีการแต่งตั้ง ม.ร.ว. จัตุมงคล โสณกุล ดำรงตำแหน่งแทน ผมรู้สึกประหลาดใจยิ่งที่คุณชายจัตุมงคลยอมรับตำแหน่ง เพราะทราบแก้ไขดีว่าคุณชายจัตุมงคลมี 'ความหลัง' อันฝังใจเกี่ยวกับวังบางขุนพรหม แต่อาจเป็นเพราะความเห็นแก่ประเทศชาติ คุณชายจัตุมงคลจึงยอมแบกรับภาระอันหนักอึ้งนี้ เพราะไม่เพียงแต่ต้องมีหน้าที่ในการสงวนปัญหาวิกฤติการณ์การเงินเท่านั้น หากยังมีภาระต้องกอบกู้ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อฟื้นคืนศรัทธาของมหาประชาชนอีกด้วย

คุณชายจัตุมงคลเป็น 'ขุนนางนักวิชาการ' (technocrat) โดยเลือดเนื้อและวิญญาณ ใช้ชีวิตกว่าครึ่งชีวิตในกระทรวงการคลัง ในทุกแห่งหนที่เหยียบย่าง คุณชายจัตุมงคลได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักน้อย ไม่ว่าจะเปลี่ยนสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กรมสรรพากร กรมบัญชีกลาง หรือแม้แต่องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ แต่เป็นเพราะความเชื่อมั่นในตนเองที่มีมากเกินไป ซึ่งถูกเสริมส่งด้วยชาติวุฒิและคุณวุฒิ ประกอบกับการพูดจาชนิดมะนาวไม่มีน้ำ และการพูดจาชนิดไม่คิดถึงหัวอกคนฟัง คุณชายจัตุมงคลได้ชื่อว่าไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ลูกน้องที่รักคุณชายจัตุมงคลแม้มีไม่น้อย แต่ 'ศัตรู' ก็มีมาก และไม่จำกัดเฉพาะภายในกระทรวงการคลัง ด้วยเหตุที่คุณชายจัตุมงคลชอบเลี้ยง 'ควาย' และปล่อย 'ควาย' ออกมาเฟ้นฟ่านเป็นครั้งคราว แม้ในหลายกรณีจะไม่สร้างความเดือดร้อนแก่สังคมภายนอก แต่การปล่อย 'ควาย' ที่บริษัท ปู๊ยแห่งชาติ จำกัด ในขณะที่คุณชายจัตุมงคลดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ มีอาจปฏิเสธได้ว่ามิได้ก่อให้เกิดต้นทุนแก่สังคมไทย

สังคมเศรษฐกิจไทยตอบรับการดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยของคุณชายจัตุมงคลในทางที่ดี แม้คุณชายจัตุมงคลจะมี 'จุดบอด' ในด้านเศรษฐศาสตร์การเงิน แต่ผู้ว่าการฯ ในอดีตหลายต่อหลายคนก็มี 'จุดบอด' ในเรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็นคุณเสริม วินิจฉัยกุล คุณนุกูล ประจวบเหมาะ และคุณกำจร สติรกุล ส่วนผู้ว่าการฯ ที่มีความรู้เศรษฐศาสตร์การเงินดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณเจริญชัย มะระกานนท์ และคุณชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ กลับมีส่วนต้องรับผิดชอบต่อวิกฤติการณ์การเงินที่เกิดขึ้นในปี 2540 อย่างมีอาจปฏิเสธได้ จุดเด่นของคุณชายจัตุมงคลอยู่ที่ความเป็นมืออาชีพ ความมุ่งมั่นในการจุดปะทุแห่งการเปลี่ยนแปลง และความซื่อสัตย์สุจริต

คุณนิลวรรณ ปิ่นทองเคยกล่าวถึงธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะ 'ปรากฏการณ์สุดท้ายแห่งพุทธปัญญา' ในสังคมไทย ทั้งนี้ด้วยความศรัทธาและความชื่นชมที่มีต่ออาจารย์ปวย อึ้งภากรณ์ แต่ในช่วงเวลากว่าทศวรรษที่ผ่านมา จริยธรรมในหมู่ผู้บริหารวังบางขุนพรหมเสื่อมทรามลงไปเป็นอันมาก หลังวิกฤติการณ์เดือนกรกฎาคม 2540 ผู้คนในสังคมไทยพากัน

ก่นประณามธนาคารแห่งประเทศไทย จนภาวะการเสียชีวิตและกำลังใจปรากฏที่ว้างบางขุนพรหม คุณชายจตุมงคลเห็นว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยอยู่ในภาวะทรุดโทรมทางจิตวิญญาณ จำเป็นต้องเยียวยาจุดเดียวกับผู้ป่วยเป็นโรคประสาทที่ต้องใช้ไฟฟ้าช็อก ด้วยเหตุดังนี้ จึงเลือกใช้มาตรการ Shock Therapy มาตรการสั้นคลอนวังบางขุนพรหมมาตรการแรก ก็คือการนำบุคคลภายนอกเข้าไปยึดกุมตำแหน่งงานที่สำคัญ แม้ในระยะแรกจะเผชิญการต่อต้านจากพนักงานที่มีอยู่เดิม แต่แรงต่อต้านก็อ่อนระโหยตามกาลเวลา ในเมื่อสังคมภายนอกวังบางขุนพรหมไม่ให้การสนับสนุน

แม้ว่ากระบวนการปฏิรูปธนาคารแห่งประเทศไทยจะยังไม่ปรากฏเป็นรูปเป็นร่างที่ชัดเจน แต่ก็แสดงความพยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ด้วยการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศในการให้ข้อเสนอแนะ แม้คุณชายจตุมงคลจะถูกวิพากษ์ว่า เห็นฝรั่งเก่งกว่าคนไทย แต่ในสภาวะการณ์ดังที่เป็นอยู่นี้เป็นเรื่องยากที่จะเลี่ยงได้ ในเมื่อผู้ชำนาญการชาวไทยที่มีได้พัวพันกับวิกฤตการณ์สถาบันการเงินเกือบมิได้เหลืออยู่เลย บัดนี้ รายงานข้อเสนอแนะของ Goldman Sachs มาถึงธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลังแล้ว รอคอยเวลาแห่งการตัดสินใจ

คุณชายจตุมงคลมิได้ใช้ Shock Therapy ในการปลุกผู้คนในวังบางขุนพรหมให้ตื่นจากฝันร้ายเท่านั้น หากยังใช้ Shock Therapy ในการสั้นคลอนตลาดการเงินอีกด้วย การประกาศลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจาก 12.5 % เหลือเพียง 7.0 % ต่อปี ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2542 ต้องถือเป็น Shock Therapy และคนที่จะต้องรู้สึกช็อกมากกว่าใครๆ เห็นจะเป็นอลัน กรีนสแปน (Alan Greenspan) ผู้คุ้นเคยกับการปรับอัตราดอกเบี้ยคราวละ 0.25% หรือ 0.5% การที่คุณชายจตุมงคลลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานอย่างมโหฬารถึง 5.5% เช่นนี้ ถูกวิพากษ์ว่านโยบายอัตราดอกเบี้ยก่อนหน้านั้นเป็นนโยบายที่ผิดพลาด มิหนำซ้ำจ้วงหวะเวลาที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศมาตรการนี้ (วันที่ 29 มกราคม 2542) ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำลังถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาผู้แทนราษฎร ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยถูกวิพากษ์ว่ายอมตนรับใช้นักการเมืองด้วยการแปรนโยบายอัตราดอกเบี้ยให้เป็นนโยบายการเมือง

คุณชายจตุมงคลปล่อยให้โอกาสในการ 'ปฏิรูป' ธนาคารแห่งประเทศไทยหลุดลอยไป เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุดใหม่ แต่คุณชายจตุมงคลไม่ฉวยโอกาสเปลี่ยนโฉมหน้าคณะกรรมการชุดใหม่ การปฏิรูปนั้นไม่จำเป็นต้องรอคอยการแก้ไขกฎหมาย หากแต่สามารถก่อเกิดภายใต้กฎหมายเดิมได้ แม้ว่าคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยจะมีหน้าที่กำกับดูแลซึ่งกิจการของสถาบันแห่งนี้ แต่ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ประสบความสำเร็จในการกีดกันมิให้คณะกรรมการมีบทบาทด้านนโยบายตั้งแต่แรกก่อตั้ง โดยผู้ว่าการฯ ในฐานะประธานไม่นำเรื่องนโยบายบรรจุในวาระการประชุม หากเห็นว่าคณะกรรมการควรมีบทบาทหน้าที่ด้านนโยบาย ก็นำจะถือโอกาสเปลี่ยนโฉมหน้าคณะกรรมการให้สามารถมีบทบาทหน้าที่ดังกล่าวได้ แต่การแต่งตั้งอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นกรรมการ ทั้งๆที่มีได้มีความชำนาญพิเศษด้านเศรษฐศาสตร์

การเงินและเศรษฐศาสตร์มหภาค ทำให้คุณชายจตุมงคลถูกตีจนคิดว่า เป็นปฏิบัติการตอบแทนบุญคุณ ในเมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกระโดดเข้าไป 'อุ้ม' คุณชายไว้ในยามที่ถูก 'ตี' ออกจากเก้าอี้ปลัดกระทรวงการคลัง

การเร่งรัดกระบวนการดำเนินคดีผู้บริหารสถาบันการเงินมีส่วนอย่างสำคัญในการฟื้นคืนศรัทธาความน่าเชื่อถือของธนาคารแห่งประเทศไทย การไม่ยอมอ้อมอ้อมกับผู้บริหารสถาบันการเงินที่มีประพฤติกกรรมส่อไปในทางฉ้อฉล ทำให้คุณชายจตุมงคลได้แต้มเพิ่มขึ้นอีกอักโข อีกทั้งแสดงให้เห็นว่า Shock Therapy ได้ผล เพราะด้วยการนำ 'มนุษย์ต่างดาว' นอกวงบางขุนพรหมมารับผิดชอบงานด้านนี้ กระบวนการดำเนินคดีก็เริ่มต้นได้ แม้จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงความล่าช้าก็ตาม

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารภายใน ความพยายามในการส่งเสริมให้ฝ่ายวิชาการมีความเข้มแข็งทางวิชาการก็ดี การผลักดันให้ฝ่ายต่างๆ สื่อสารและแลกเปลี่ยนสารสนเทศระหว่างกันมากขึ้นก็ดี และความพยายามที่จะมี 'บทสนทนา' ภายในองค์กรมากขึ้นก็ดี เหล่านี้ต้องถือเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี

ในขณะที่คุณชายจตุมงคลส่งเสริมให้มีความโปร่งใสภายในองค์กร (Internal Transparency) ด้วยการส่งเสริมให้สารสนเทศส่งผ่านระหว่างฝ่ายต่างๆ ภายในวงบางขุนพรหมอย่างสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น น่าประหลาดนักที่คุณชายจตุมงคลยังไม่ยอมเปิดให้มีความโปร่งใสภายนอก (External Transparency) นักวิชาการและสื่อมวลชนยังคงมีปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งนี้โดยอ้างเหตุผลในเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ

แม้ว่าปะทุแห่งการเปลี่ยนแปลงจะจุดขึ้นในวงบางขุนพรหมแล้ว แต่ธนาคารแห่งประเทศไทยยังคงห่างไกลจากกระบวนการปฏิรูปมากนัก คำถามพื้นฐานจำนวนมากยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจน อาทิเช่น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะจำกัดบทบาทหน้าที่ในเรื่องใดบ้าง จะยังคงทำหน้าที่กำกับและตรวจสอบสถาบันการเงินหรือไม่ จะยังทำหน้าที่ธนาคารเพื่อการพัฒนาหรือไม่ และจะทำตัวเป็น 'ซานตาคลอสแห่งบางขุนพรหม' หรือไม่ หากความเป็นอิสระของธนาคารกลางเป็นหลักการอันพึงรักษาไว้ ธนาคารแห่งประเทศไทยควรมีความเป็นอิสระอย่างน้อยเพียงใด หากความเป็นอิสระโดยปราศจากความรับผิดชอบ (Accountability) เป็นหลักการที่ยอมรับไม่ได้ คำถามก็มีอยู่ว่า จะสร้างกลไกการรับผิดชอบขึ้นมาได้อย่างไร ทำยที่สุด หากความโปร่งใสเป็นหลักการที่พึงยึดถือ ควรหรือไม่ที่จะนำหลักการเรื่องความโปร่งใสไป 'จัดการ' ตลาดและสถาบันการเงิน

ณ วันนี้ ม.ร.ว. จตุมงคล โสณกุล เป็น 'ดวงดาราแห่งเอเชีย' แต่อนิญลักษณะทำให้ดวงดาราบางดวงถึบตัวเป็น 'ดาวรุ่ง' ได้ แต่บางดวงกลับกลายเป็น 'ดาวตก' แต่คุณชายจตุมงคลมีศักยภาพที่จะเป็น 'ดาวรุ่ง' ได้ เว้นเสียแต่ว่า เวลาและพื้นที่ทางการเมืองไม่เอื้ออำนวย คุณชายจตุมงคลอาจกลับกลายเป็น 'ผีพุ่งไต้แห่งเอเชีย'